

چه شاهکاری است هر فرد انسانی!

شعاری و تربیتی

خواهد ساخت.

● پژوهش‌های تربیتی؛ انتشار یافته‌های پژوهشی معلمان، ادارات آموزش و پرورش منطقه‌ای و استانی، پژوهش‌های کشوری و نیز فعالیت‌های اقدام‌پژوهی معلمان از اهداف انتشار این سرفصل در رشد ابتدایی است. سادگی و دور بودن از بازی‌های آماری - پژوهشی، به طوری که همه‌ی معلمان با هر سطح از دانش، از محتوای مقالات پژوهشی سردبیاورند و کاربردی برای آن‌ها بیابند، از ویژگی‌های این بخش از مجله است.

● یک نکته، اخبار، ایستگاه؛ بخش‌هایی است کوتاه، خواندنی، تکان‌دهنده و تأثیرگذار که درصدد است برای جلوگیری از جدیت افراطی در ارائه‌ی مطالب آموزشی، نمی‌مطلوب به حال و هوای مجله بیفکند

● کتاب‌خانه‌ی مدرسه؛ در این سرفصل، در هشت شماره به معرفی نتایج هشتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد می‌پردازیم و علاوه بر معرفی برخی ناشران، کتاب‌های برتر همان نشر را که مناسب آموزگاران و دانش‌آموزان است، معرفی می‌کنیم.

● میراث ما؛ این بخش، به دنبال تأکید بر فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی است. در دوره‌ی پانزدهم، با مهم‌ترین موزه‌های ایران آشنا خواهیم شد.

● با آموزگاران بزرگ؛ در سه شماره از مجله، با آموزگاران تأثیرگذار و بزرگ کشورمان که عمر خود را وقف آموزش معلمان و دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی کرده‌اند، گفت‌وگوهای تحلیلی - تجلیلی خواهیم داشت.

● بخش‌های ویژه‌ی شما؛ تجربه‌های سبز (۱۶ صفحه‌ی وسط هر شماره از مجله)، با همراهان، تلنگری برای تفکر (مسابقه‌ی صفحه‌ی دوم جلد)، عکس‌ها و طرح‌های شما (صفحه‌ی سوم جلد) و بسیاری بخش‌های دیگر، از جمله صفحاتی است که سند آن‌ها را شش دانگ به نام شما خوانندگان مجله زده‌ایم و افتخار می‌کنیم که با قلم و کار فکری خودتان پر می‌شود.

البته ممکن است در حین کار و بنا به ضرورت، صفحات و سرفصل‌های جدیدی هم افتتاح شوند که صرفاً برای پاسخ‌گویی به نیازهای آنی مخاطبان و درخواست‌های سازمانی از مجله است.

بسیاری در حین سال تحصیلی و هنگام انتشار مجله از ما می‌پرسند، چه مطالبی بفرستیم تا در گردونه‌ی بررسی و انتشار قرار گیرند. پاسخ ما ساده است: «یک بار یک شماره‌ی مجله را از اول تا آخر بخوانید، به برنامه‌ها و سرفصل‌های ما در طی یک سال دقت کنید و آن‌گاه دست به کار شوید. اگر مطلبی برایمان می‌فرستید، قبل از ارسال، آن را با محتوای یادداشت سردبیر این شماره مقایسه کنید و اگر مطلبتان را با یکی از سرفصل‌ها هم‌خوان دیدید، آن را بفرستید.»

امیدواریم در دوره‌ی پانزدهم هم بتوانیم با همراهی شما در پاسخ‌گویی به خواسته‌های آموزگاران دبستان‌های سراسر کشور، موفق باشیم؛ البته اگر شما نیز توفیق ما را بپذیرید.

اشاره

با خیر شدیم استاد دکتر علی اکبر شعاری نژاد که اکنون در ۸۶ سالگی به سر می‌برد، مدتی است که دچار مشکل دیالیز شده است. به دیدارش رفتیم. حاصل این دیدار چند نکته‌ی جالب بود:

□ استاد روحیه‌ی بسیار مثبتی دارد و با وجود دشواری‌های سه بار دیالیز در هفته، به عنوان یک انسان منطقی، به خوبی با موضوع کنار آمده است.

□ دکتر شعاری نژاد می‌گوید: «هر مرحله‌ی دیالیز حداقل چهار ساعت طول می‌کشد و این فرصتی است برای من تا کتاب بخوانم.» تصور کنید به دست کسی، برای چهار ساعت و به حالتی ثابت سوزن وصل باشد و او کتابش را بخواند!

□ دکتر به محض این که توانایی بیرون رفتن از خانه را پیدا کرده است، دوباره هر دو هفته یک بار به کتاب‌فروشی‌های خیابان انقلاب سر می‌زند. هنوز هم در منزل وی می‌توان جدیدترین کتاب‌های چاپ شده را یافت.

با خواندن این نکات، شاید مقاله‌ی «چه شاهکاری است هر فرد انسان!» را با دیدی دیگر مطالعه کنید. با آرزوی سلامتی کامل برای استاد، امیدواریم امسال هم چند مقاله‌ی خوب از ایشان را در مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی چاپ کنیم.

که چنین مقوله‌هایی را مطرح کرده، نه تنها اقیانوس، بلکه اقیانوس‌هایی برای معارف خود ساخته و خود شناور آن‌ها شده است. همین شنوری و شناگری، زندگی نام‌گذاری شده است.

انسان‌گرایی^۱ یا انسان‌مداری یا اصالت انسان به رویکرد یا فلسفه‌ای اطلاق می‌شود که انسان را محور و کانون تأملات خودش قرار می‌دهد و اصالت را به رشد و شکوفایی فرد فرد بشر می‌دهد. برخی از اندیشمندان، انسان‌گرایی را مکتب فلسفی تلقی نمی‌کنند؛ چون نگرشی است پرنفوذ که تقریباً در همه‌ی نظام‌های فکری یا فلسفی، دینی و اخلاقی و هنری مطرح است. دیدگاه‌های سیاسی و اقتصادی و همه‌ی دیدگاه‌های اجتماعی به‌طور عمده محوریت انسانی و انسان‌گرایی دارند.

سرگذشت انسان‌گرایی

به یقین، همه‌ی سیستم‌های فکری بشر دارای سرنوشت‌اند. بنابراین نظام فکری انسان‌گرایی نیز سرگذشت خاص خود را دارد.

هر چند اومانیسزم در معنای خاص آن از جنبه‌های اساسی و زیربنایی جنبش عصر نوزایی است، اما پیشینه‌ی آن از لحاظ تاریخی به فرهنگ یونان باستان باز می‌گردد. در یونان باستان، خدایان صفات و سجایای انسانی و حتی صورت انسانی داشتند و اندام انسانی مهم‌ترین مسئله‌ی هنر مجسمه‌سازی و نقاشی به حساب می‌آمد. توجه به انسان در آن دوره به حد‌اعلای خود رسید و حتی در اندیشه سوفسطاییان، انسان مقیاس همه‌چیز بود. سقراط نیز در همان دوره تأکید فراوان بر خودشناسی داشت.

اومانیسست‌ها بیش‌تر از اندیشه‌هایی استقبال می‌کردند که در تقابل نظام حاکم قرون وسطایی شکل می‌گرفت. می‌توان گفت که انسان‌گرایی به درجات متفاوت، در همه‌ی سیستم‌های فکری آدمی مطرح بوده و هنوز هم مطرح است. چون انسان است که این سیستم‌ها را مطرح کرده و خود نیز موضوع محوری آن‌ها بوده است.

بنابراین نمی‌توان و نباید انسان‌گرایی را به زمان خاصی محدود

انسان، کتاب بازی نیست که بتوان به آسانی مطالعه‌اش کرد. انسان، شاید، شاهکار بسیار شگفت‌انگیز آفرینش است و هنوز ناشناخته.

انسان، هم عارف است و هم معروف؛ هم خالق (به معنای انسانی کلمه) است و هم مخلوق؛ هم آبادگر است و هم ویران‌گر؛ هم شاهد است و هم مشهود؛ هم درد و دردمند است و هم درمان؛ هم می‌سازد و هم می‌سوزد؛ و هم سائل است و هم مسئول.

در هر صورت، انسان مخلوق الهی است با ویژگی‌های انحصاری. و همین ویژگی‌ها هستند که فطرت یا ساختار او را تشکیل می‌دهند. انسان بالطبع دارای دو دنیاست:

۱. دنیای مشترک با دیگران یا شرایط محیطی - اجتماعی.

۲. دنیای خودی یا دنیای انحصاری که جز برای خودش ناشناخته است، اگرچه خود فرد به کل این دنیای شخصی آگاهی ندارد. افعال ناشی از همین دنیا را ناخودآگاه خوانند.

بدون تردید خود انسان، یک اثر هنری به تمام معناست و شاهکار یگانه‌ی آفرینش است؛ آفرینش الهی. بنابراین است که گویند شناخت انسان، گام نخست و بنیادی شناخت خداوند است. آدمی از استعداد‌های بی‌شمار و گوناگونی برخوردار است که بیش‌تر آن‌ها هنوز ناشکفته و ناشناخته‌اند. انسان، مخلوق برنامه‌ریزی شده‌ی الهی است.

شاید اغراق نباشد که بگوییم وجود و حیات انسان، محور عمده‌ی علوم و معارف است، مستقیم یا غیرمستقیم.

و چند نقل قول دیگر درباره‌ی انسان:

چه وهمی است انسان؟ چه چیز نویی، چه هیولایی، چه آشوبی، چه شوره‌ی متناقضی، چه اعجوبه‌ای؟ داور همه چیز، کرم زمینی، ابله، امانت‌دار حق، گنداب شبهه و اشتباه، افتخار و تحفه‌ی هستی، چه کسی این کلاف سردرگم را خواهد گشود؟

به یقین می‌توان گفت که سخن اول و آخر در حوزه‌ی معارف بشری به‌ویژه حوزه‌ی فلسفه، انسان است. چون خود انسان است

خانواده و تکلیف پژوهشی

لیلا سلیمه دار

دکترای برنامه‌ریزی آموزشی و معلم

شماره

پژوهش و تکلیف هر دو از عبارتهای آشنایی هستند که امروزه توانسته‌اند جایگاهی خاص را در آموزش به خود اختصاص دهند. از سوی دیگر خانواده‌ها سهمی ویژه در یادگیری‌های دانش‌آموز دارند، به شکلی که در آموزش و پرورش نوین، آموزش خانواده به منظور رویارویی مستقیم آنان با یادگیری‌های دانش‌آموز، اصلی اساسی به‌شمار می‌آید. در ادامه یادداشتهایی که در شماره‌های گوناگون سال گذشته درباره نقش‌های پژوهشی آموزگاران داشتیم، امسال نیز سلسله مطالبی را ارائه خواهیم داد که به ارتباط بین سه مقوله‌ی دانش‌آموز، خانواده و تفکر پژوهشی خواهد پرداخت. در این مجموعه مقالات، توسعه‌ی فرهنگ پژوهش در میان خانواده‌ها با نظر به ارتباط میان معلمان و خانواده‌ها بررسی خواهد شد. این مقاله، به عنوان اولین بخش از این مطالب، به موضوع خانواده و نقش آن در یادگیری‌های پژوهش محور می‌پردازد.

کرد. این رویکرد فکری نیز مانند سایر رویکردها یا نظام‌های فکری دارای مؤلفه‌هایی از این‌گونه است:

۱. محوریت فرد و جمع انسان و پرداختن به نیازها و رغبت‌ها و استعدادهای او
  ۲. فرایند شک‌گرایی و مهم تلقی کردن عقل بشر در کشف حقایق زندگی
  ۳. مختر دانستن انسان
  ۴. مهم شمردن اخلاق و اخلاقیات در زندگی
  ۵. اعتقاد به جامعه‌ی باز و کثرت‌گرایی
  ۶. تأکید بر روش دموکراسی در حکومت به عنوان بهترین ضامن حقوق انسانی در برابر اقتدار فرمان‌روایان و سلطه‌جویی حاکمان
  ۷. مهم تلقی کردن گفت‌وگو میان دیدگاه‌های متفاوت به منظور سهولت تفاهم و تعامل
  ۸. ارزش‌گذاری همه‌ی ایدئولوژی‌ها به وسیله‌ی خود انسان
  ۹. مهم تلقی کردن واقعیات و حقایق عینی
  ۱۰. مهم شمردن کاربرد روش‌های علمی در پژوهش‌ها
  ۱۱. این باور که اومانیسیم یا انسان‌گرایی جانشین واقع‌بینانه و معقول برای ایدئولوژی‌های ناامیدکننده است و آدمی را به‌طور ذاتی گناهکار نمی‌پندارند.
- دیدگاه‌های معروف اگزیستانسیالیسم (اصالت بشر)، پراگماتیسم (اصالت عمل) و مارکسیسم را می‌توان مظهر انسان‌گرایی تلقی کرد. بدیهی است که همه‌ی ادیان و مذاهب، به‌ویژه دین اسلام، که یگانه دین الهی است؛ انسان را محور خود قرار داده‌اند و او را تنها مخاطب خود می‌دانند و همگی بر این باورند یا چنین ادعا می‌کنند که هدفی جز سعادت انسان ندارند.

پی‌نوشت

1. humanism

۲. توضیح دفتر مجله: مقاله‌ی دکتر شعاری‌نژاد در درباره‌ی «انسان‌گرایی یا انسان‌مداری» خواندید. بدون شک ایشان قصد دارند آموزگاران را با مفاهیم گوناگون فلسفی آشنا کنند. ولی افزودن چند نکته تکمیلی در این باره، به‌ویژه درباره‌ی مؤلفه‌های یازده‌گانه از دید فلسفه‌ی اسلامی ضروری است:
- نیازها و رغبت انسان، جنبه‌ی مقدماتی دارد و نسبی است، نه مطلق. هیچ‌گونه اصالتی ندارد، بلکه اراده‌ی تشریحی خداوند حق است، نه خواهش‌های انسانی.
- انسان واجد یقین مستقر قلبی و شهود عقلی است. نسبییت و شک‌گرایی یک پارادوکس است و انسان مختار محض نیست.
- طبق نظر فلسفه‌ی اسلامی، کثرت‌گرایی در عمل پذیرفته است، اما در عقیده و نظر پذیرفته نیست.
- وقتی می‌گوییم همه‌ی ایدئولوژی‌ها فقط به وسیله‌ی خود انسان ارزش‌گذاری می‌شود، فقط تجربه را اصل قرار می‌دهیم که غلط است.